

Tilburg/Den Bosch, 22-1-2010

Dan denk je aan Brabant!

LS,

De provincie Noord-Brabant staat voor een nieuwe uitdaging. Enerzijds legt de financieel-economische crisis een grote druk op de publieke middelen. Anderzijds vragen indringende maatschappelijk vraagstukken om een vernieuwende aanpak. Bovendien is er discussie over de inrichting van het Nederlandse openbare bestuur en de bijbehorende organisatie van bestuurlijke verantwoordelijkheden. In die context moet de provinciale organisatie een scherp beeld krijgen van de kernopgaven waar Noord-Brabant voor staat en de eigen rol daarin.

Binnen de provincie is ambtelijk een eerste inventarisatie gemaakt van de uitdagingen en opgaven. Parallel daaraan is het verzoek gericht aan ons, de directeuren van de BOM, het PON, de SER en Telos om ons tot deze agenda te verhouden. Waar het ambtelijke document vooral het karakter heeft van een eerste verkenning (van binnen naar buiten), daar was aan ons de vraag om een nadere aanscherping daaraan te geven (van buiten naar binnen). Voorop stond ook hier de dubbelvraag welke kernopgaven we voor de middellange termijn op Noord-Brabant zien afkomen en wat de rol moet zijn van het provinciale bestuur bij de aanpak daarvan. Bij de beantwoording zijn wij uitgegaan van een eerder maatschappelijke dan bestuurlijke aanpak. Niet de bestuurlijke discussie over de verdeling van taken en bevoegdheden stond voorop, maar de urgentie, de robuustheid en de samenhang van actuele maatschappelijke opgaven. Daarover waren we het overigens snel eens.

In het volgende willen we allereerst een schets geven van de grote ontwikkelingen zoals we die op Brabant zien afkomen. Vervolgens benoemen we op het kruispunt van die ontwikkelingen en de kernkwaliteiten van Brabant een vijftal kernopgaven. Daarbij hebben we vooral gelet op een optimale balans tussen samenhang, herkenbaarheid en effectiviteit. We hebben ons niet gericht op een uitputtende opsomming van mogelijke onderwerpen, maar op het vanuit de maatschappelijke samenhang der dingen identificeren van relevante clusters van opgaven. Vervolgens zijn die clusters terug herleid tot het Brabantse organiserende vermogen en de plaats en betekenis daarbinnen van het provinciale bestuur. Aldus ontstaan de contouren van een Agenda van Brabant, niet alleen ten bate van de provinciale organisatie, maar ten bate van de Brabantse samenleving als geheel en de rol van het provinciale bestuur daarbinnen.

Brabant in de wereld

Het 'Verhaal van Brabant' wint de laatste jaren weer in snel tempo aan scherpste en belang. Dat heeft in belangrijke mate te maken met het feit dat Brabant een aantal kernkwaliteiten combineert die in hun samenhang sterke kansen bieden voor de toekomst. Het is al vaker geconstateerd: Brabant

combineert *the best of both worlds*. High tech en high touch, zaken en relaties, stad en land, denken en doen, traditie en moderniteit, thuis en de wereld, alfa, bèta en gamma; het zijn combinaties van verschillen die er vandaag de dag toe doen. Plekken (steden, regio's, landen) hebben altijd hun samenhang en belang ontleend aan de rol die ze spelen in het samenstel van stromen en verbanden (van goederen, ideeën, mensen, grondstoffen, infrastructuur). Plek en stroom staan daarbij in een constante interactie met elkaar: het één faciliteert het ander en andersom.

Wat zijn vandaag de dag die externe ontwikkelingen die maken dat het Verhaal van Brabant aan belang wint? We onderscheiden er een drietal.

Allereerst is dat natuurlijk de voortgaande informatisering en de daarmee samenhangende mondialisering. Elkaar opeenvolgende revolutionaire ontwikkelingen in de informatie en de communicatietechnologie hebben niet alleen een nieuwe technologische economie doen opkomen (met de bijbehorende risico's), daarnaast zijn op tal van terreinen belangrijke veranderingen opgetreden: van de inrichting van het onderwijs, de organisatie van het werk, de manier waarop we onderling communiceren en het functioneren van financiële markten, tot aan onze oriëntatie op de wereld, de relatie tussen burgers en overheden, de organisatie van de leefomgeving. Wat de stoommachine was voor de 19e eeuw en de benzinemotor en de electrotechniek voor de 20e, zal de informatietechnologie zijn voor de 21e eeuw. Eigenlijk zijn we nog steeds aan het ontdekken wat dit allemaal teweeg brengt. Eén van de gevolgen is hoe dan ook dat de wereld een stuk kleiner is geworden. Bedrijven zijn in staat om hun managementinformatie *in real time* wereldwijd te verzamelen. Daardoor kunnen productieprocessen ook veel eenvoudiger, want sneller wereldwijd worden georganiseerd. Het resultaat is een voortgaande mondialisering van de economie, met een verdergaande verdichting van de concurrentie, een toenemend belang van innovatie, een verdergaande verdienstelijking, een belangrijke rol voor netwerken. De regionale schaal is in dit verband steeds belangrijker geworden. De economie is niet meer nationaal-mondiaal georganiseerd, maar regionaal-mondiaal. Bedrijven zijn op zoek naar de meest ideale geografische combinatie van vestigingsfactoren. Bereikbaarheid speelt daarbij een rol (er moet snel kunnen worden geschakeld), maar ook de toegang tot relevante kennis, de beschikbaarheid van hoogwaardige arbeidskrachten (de 'war on talent'), de mogelijkheid tot het maken van vernieuwende combinaties, de kwaliteit van de leefomgeving, het onderscheidende vermogen van regio's.

Een tweede cluster betreft de ecologisering van onze leefomgeving. Nadat de 19^e eeuw de eeuw is geweest van de politiek-economische agenda en de 20^e eeuw daar de sociale dimensie aan heeft toegevoegd, komt in de 21^e eeuw de ecologie op de agenda. Ook hier speelt een veelheid van samenhangende ontwikkelingen. We moeten de omslag maken van een industriële naar een ecologische economie. Dit raakt aan de klimaatagenda, maar omvat onafhankelijk daarvan veel meer. We begrijpen dat we zorgvuldiger moeten leren omgaan met onze natuurlijke omgeving, met de soortendiversiteit, met de kwaliteit van water, lucht, bodem, met natuurlijke hulpbronnen, met de uitstoot van schadelijke stoffen. Bedrijven zijn bezig hun stoffenketen minutieus te doorgronden om te bezien waar die eco-efficiënter kan worden ingericht. Onze energiehuishouding moet beter worden afgestemd op het gebruik van hernieuwbare hulpbronnen. Regio's die hun economie en samenleving snel ecologiseren zullen straks als eerste in staat zijn om van de nieuwe eco-economie de vruchten te plukken, bijvoorbeeld doordat ze minder afhankelijk zijn van dure want schaarse fossiele brandstoffen, doordat ze meer verantwoorde en dus minder belastende producten kunnen

leveren, doordat ze optimaal gebruik kunnen maken van flexibele en decentrale vormen van energieopwekking, doordat ze een aantrekkelijk want ecologisch verantwoord vestigingsklimaat leveren.

Een derde cluster van robuuste ontwikkelingen ten slotte betreft de schaalvergroting en diversificering van onze leefwereld en de bijbehorende nieuwe scheidslijn tussen 'insiders' en 'outsiders'. Dat er op het sociale vlak iets broeit kan niemand ontgaan. Terwijl we enerzijds een van de hoogste welvaartsniveaus ooit hebben bereikt en we over ons eigen leven aanzienlijk tevreden zijn, groeit het wantrouwen ten opzicht van onze omgeving. Voor de een is mondialisering een zegen, voor de ander een bedreiging. Tijdens een leven lang opgedane competenties worden overbodig, vertrouwde manieren van doen verliezen hun betekenis, gevestigde zekerheden worden aangetast, bestaande verbanden vallen uit elkaar. Relaties tussen burgers en overheden worden complexer. Overheden verliezen hun controle over ontwikkelingen. Toch verwachten we dat die overheid haar verantwoordelijkheid blijft nemen. Waar, in een context van onzekerheid, realiteit en verwachting uit elkaar groeien groeit het wantrouwen en neemt de legitimiteit van het gezag af. De nieuwe communicatieomgeving, met zijn horizontale cultuur, maakt het ondertussen mogelijk ons ongenoegen onbemiddeld de publieke ruimte in te slingeren: de borreltafel staat vandaag de dag op het wereldwijde web. Hier doet zich de uitdaging voor van het verbindende en verheffende vermogen van samenlevingen. We moeten op zoek naar een nieuwe combinatie van wereldsheid en zekerheid.

De informatisering en mondialisering van economie en samenleving, de ecologisering van de omgeving en de schaalvergroting van de leefwereld; het vormen even zovele uitdagingen als kansen. Het is onze overtuiging dat Brabant hier de komende decennia meer te winnen heeft dan te verliezen, juist vanwege het feit dat in Brabant, meer dan elders, de samenhangende condities voorhanden zijn om deze opgaven evenwichtig op te pakken. Brabant lijkt, meer dan andere regio's, 'in balans'. Tegelijkertijd is het nodig ervoor te waken dat tevredenheid omslaat in gemakzucht. Juist sterke verbanden hebben de neiging om zich naar binnen te keren, onderlinge posities te beschermen, om zo verrassing en verandering uit te sluiten. Brabant moet bij de tijd blijven.

Om de uitdaging op te pakken onderscheiden we een vijftal opgaven. We noemen die, in willekeurige volgorde: (1) slimme economie (2) energietransitie (3) sociale innovatie (4) nieuwe bereikbaarheid (5) kwaliteit van de leefomgeving. Hierna zullen we die achtereenvolgens uitwerken.

1. slimme economie

Het is een publiek belang dat de schoorsteen in de toekomst blijft roken. Er moet brood op de plank komen om een gezond en waardig leven te blijven leiden. Brabant kent vergelijkenderwijs een sterke economie, maar het is een illusie om te veronderstellen dat dit vanzelf zo blijft. De Brabantse economie is onlosmakelijk verbonden met de wereldeconomie en in dit mondiale systeem van economische machtsverhoudingen zien we hoe nieuwe economieën de macht overnemen van de Westerse landen. Op dit veranderende wereldtoneel van de economie moet Brabant zich een nieuwe positie verwerven. Dit kan, Brabant kent een veerkrachtige samenleving, maar dan moeten we bereid zijn om de Brabantse economie te ontwikkelen tot een slimme economie.

In een slimme economie draait het om ondernemerschap, innovatie en creativiteit.

Micronationals zijn de dragers van die economie: de middelgrote bedrijven die slim opereren in niches van de wereldmarkt. Een slimme economie gebruikt de bestaande kracht van Brabant (datgene waar we economisch, sociaal en cultureel goed in zijn) om nieuwe business en bedrijvigheid te genereren die voor alle Brabanders (van ambachtslieden tot kenniswerkers, van VMBO'er tot wetenschappers) voor brood op de plank zorgt. Besluitvormers beseffen dat deze slimme economie de verantwoordelijkheid is van Overheid, Ondernemingen en Onderwijs, de zogenaamde 3 O's. Slimme economie is een gezamenlijke opgave en kan alleen slagen als de werelden van die 3 O's op een radicale manier met elkaar worden verbonden.

Een keuze dient dus te worden gemaakt, een keuze voor een slimme economie. Concreet menen wij dat Overheid, Bedrijfsleven en Onderwijs er voor zouden moeten durven kiezen om Brabant in 2020 de meest innovatieve regio van alle economische regio's in Europa te laten zijn. Brabant wordt dé plek (in Nederland) voor waardevolle economische en artistieke creativiteit en kennisontwikkeling. Brabant wordt ook dé plek voor nieuwe, intelligente verbindingen tussen en binnen sectoren.

Om deze ambitie waar te maken dienen de 3 O's te zorgen voor wat de WRR noemt "innovatie in viervoud". Met elkaar zorgen deze drie partijen voor opening van innovatie in viervoud:

- (1) het organiseren van vitale samenwerking tussen organisaties (niet alles zelf willen doen; investeren in vertrouwen; anderen in staat stellen om tot succes te komen; smeden van coalities);
- (2) het uitlokken van verrassing (en het accepteren van mislukking) in innovatietrajecten (open innovatie; broedplaatsen van innovatie à la High Tech Campus; van kennis en kunde naar kassa; andere vormen van verantwoording);
- (3) het richten op uitdagers (meer focus op nieuwe bedrijven en minder op de gevestigde spelers);
- (4) het afdwingen van opening naar buiten of het buitenland (nieuwe combinaties overschrijden de grenzen van regio's en landen).

Deze innovatieopdracht richt zich primair op sectoren die (a) ingebed zijn in sterke tradities van de Brabantse economie; (b) kansrijk zijn op het wereldtoneel van de economie en (c) in confrontatie met elkaar kunnen leiden tot 'neue Kombinationen'. Deze sectoren zijn high tech systems, worldclass maintenance, logistiek, duurzame energie (solar, biobased economy), food en life sciences, maar uiteraard ook een krachtige, duurzame agrosector en de veelbelovende *creative industry*. Ook in de maatschappelijk belangrijke zorgsector kunnen verrassende combinaties (met bijvoorbeeld food en life sciences) ontstaan.

De innovatieopgave, zoals gezegd, is een gezamenlijke opdracht van de gouden driehoek Overheid, Bedrijfsleven en Onderwijs. Bij de overheid denken wij primair aan de provincie en de grote gemeenten van Brabant die samen de innovatieopdracht vorm moeten geven. De een (regionaal bestuur) kan niet zonder de ander, de grote gemeenten, die op hun beurt de diverse subregio's representeren. Zo creëren we een in een stedelijke netwerkeconomie een positieve, vitale machtsbalans en kan er tussen provincie en grote gemeenten meer binding en bondgenootschap op economisch gebied ontstaan. Wij achten het onverstandig dat de overheidspartijen de

innovatieopdracht door het eigen ambtelijk apparaat laten uitvoeren. De opdracht (zorg voor innovatie in viervoud) legt de provincie weg bij een publieke onderneming, een publieke 'holding', of bij de private sector. Het provinciale apparaat zelf is niet geëquipeerd om deze opdracht uit te voeren en zou het ook niet moeten willen. Een publieke 'holding' zou als opdrachtnemer de verantwoordelijkheid moeten dragen voor de uitvoering van de opdracht.

2. energietransitie

Klimaatverandering is een van de meest urgente vraagstukken van de 21^e eeuw. Desondanks is de VN-klimaatop in Kopenhagen mislukt. Hoe nu verder? Gaan we zelf klimaatbeleid voeren? Die neiging zal wellicht gaan ontstaan, maar het is geen optie. Voor effectief klimaatbeleid blijven we in belangrijke mate aangewezen op het internationale podium. Vraag is dan wel waar op decentraal niveau – neem het middenbestuur met haar stakeholders – het verschil kan worden gemaakt?

Dat kan ons inziens op de velden energie, grondstoffen en water. Met name energie leent zich in het kader van de Agenda van Brabant bij uitstek als integrerend en vernieuwend kader. Niet alleen de traditionele milieuthema's als verzuring, vermesting en verdroging, maar ook "nieuwe" milieuopgaven als het terugdringen van CO₂ (klimaat) en fijnstof (luchtkwaliteit) zijn alle terug te voeren op energiegebruik. De regio heeft dus met de energietransitie haar eigen sleutel voor duurzaam succes in handen.

Dit thema omvat zowel verbindinglijnen naar de economie - industrie en landbouw -, ruimtelijke omgeving als het sociale domein (energiezekerheid, welzijn). Daar komt bij dat Brabant met haar sterke agro- en industriële (kennis) complex substantiële comparatieve voordelen heeft om van de energietransitie ook economisch een succes te maken.

Het moge duidelijk zijn dat de energietransitie voor het middenbestuur een strategisch speerpunt van belang is. Het heeft een dermate grote importantie en reikwijdte dat het onverstandig zou zijn om het te reduceren tot een onderdeel op de agenda van het innovatiebeleid. Daarvoor omvat de agenda van de energietransitie toch net iets meer (netwerken anders inrichten, koppelingen faciliteren tussen sectoren, benutten van nieuwe kansen in industrie en landbouw, integratie in woningbouwopgave, infrastructuur etc.).

Waar liggen de keuzes en prioriteiten voor Brabant?

Uitgangspunt zijn de inmiddels gangbare doelstellingen 2020 inzake CO₂-reductie, verduurzaming van energie en besparing van energie (de trits 30-20-20). Brabant moet niet voor minder gaan. Daarbij hoort echter wel een scherp inzicht in het rendement van de verschillende opties. Het opstellen van energie- en stoffenbalansen biedt dat inzicht. Wat blijkt dan bijvoorbeeld? Dat de inzet van windenergie in de onderste regionen bungelt, want het is relatief duur en levert weinig op. Dus niet doen in Brabant!

Onweersproken is dat energiebesparing en het tegengaan van verspilling ver boven alle andere opties de lijst aanvoert. Zelfs in een redelijk energie-efficiënt land als Nederland kunnen op dit punt opmerkelijke resultaten worden geboekt. Een besparing van minimaal 1000 Megawatt (equivalent

van één traditionele energiecentrale) is reëel, mits stevig wordt ingezet op decentrale energievoorziening gebaseerd op de warmtevraag als ruimtelijk kader. Voor de langere termijn hebben zonne-energie en bio-energie een zeer grote potentie mits de technologie snel verder wordt ontwikkeld. Dat vraagt om een strategische agenda van wetenschap en de industrie, waarbij nieuwe verbindingen worden gelegd tussen de maakindustrie en de procestechnologie, bijvoorbeeld op het gebied van sensing.

De Agenda van Brabant moet leiden tot een *Brabants Strategisch Plan Energietransitie van overheid, bedrijfsleven en kennisinstituten*, weggezet in een publieke holdingstructuur. Het toekomstbeeld is aantrekkelijk: WKK, biobased economy en solar worden de drijvende krachten van de Brabantse energievoorziening. In Brabant ontstaat een nieuw energie-industriecluster van internationale allure, met nieuwe bedrijven en opleidingen. Realisatie van dat toekomstbeeld vereist nu actie in de vorm van de ontwikkeling van decentrale opslag, zonne- en biomassa-energiesystemen, investeren in lokale tweerichting elektriciteit- en gasnetten met voldoende buffercapaciteit en aanpassen van de bestaande wet- en regelgeving (o.a. elektriciteit en warmtewet). Ontwikkelingen kunnen worden versneld door een slim opererend middenbestuur, dat robuuste voorwaarden schept. Voor alles vraagt het om een heldere koers waarmee meerjarige investeringszekerheid wordt geboden voor burgers en bedrijven. Voor het middenbestuur is hier baanbrekend werk weggelegd. Het beste besluit dat in 2010 kan worden genomen is het inzetten van een substantieel deel van de Essent-gelden voor energietransitie.

3. sociale innovatie

Het sociale domein wint aan belang. De urgentie neemt toe om sociale problemen op te lossen. maar we lijken er steeds minder vat op te hebben. We leven in een tijdsgewicht waarin gebrek aan sociale cohesie gerekend wordt tot een van de grootste maatschappelijke risico's. Daarbij is de overheid lang niet meer de enige partij die sociale ontwikkelingen kan sturen. In een tijd waarin de kenniseconomie steeds meer de nadruk legt op creatieve, sociale en intellectuele vermogens moet een steeds sterker beroep worden gedaan op zelfredzaamheid en participatie. De samenleving vraagt om een totaal nieuwe benadering van sociale vraagstukken. We vatten dat samen onder de term 'sociale innovatie'.

Wij signaleren drie belangrijke sociale opgaven voor de toekomst van Brabant : zorgen voor voldoende 'bindkracht', 'zorgkracht' en 'talentenjacht'.

Een samenleving heeft een minimale bindkracht nodig om niet als los zand uit elkaar te vallen. In de huidige steeds sterker gefragmenteerde sociale werkelijkheid komt sociale cohesie minder vanzelfsprekend tot stand. We kunnen het ons als samenleving niet permitteren om dit op zijn beloop te laten. Feitelijk speelt hier ieder onderdeel van het sociale verkeer een rol, van de gemeente, tot de school, de werkgever, de sportvereniging en de welzijnsinstellingen. Succes hangt hier sterk samen met het vermogen om deze partijen te mobiliseren en medeverantwoordelijkheid te creëren.

Er ontstaat niet alleen een nieuw type van sociale ordening, maar ook een nieuwe scheidslijn tussen achterblijvers en voorlopers, winnaars en verliezers. De kwetsbaren van de toekomst zijn degenen voor wie de ontwikkelingen nu te snel gaan. Ze hebben ondersteuning nodig om op eigen kracht mee te kunnen doen. Niet alleen voor eigen welzijn, maar ook voor het welzijn van de samenleving.

Ondertussen spelen deze veranderingen zich af in een tijd waarin er een steeds sterker beroep wordt gedaan door de overheid op zelfredzaamheid en sociale participatie. De samenleving rust in toenemende mate op de zorgkracht van die samenleving zelf. De overheid past een rol waarin zij deze zorgkracht ontsluit, samenwerkt met maatschappelijke organisaties om dat te bereiken en een vangnet biedt voor diegenen die door gebrek aan netwerken buiten de boot vallen.

Een vitale samenleving heeft ieder talent nodig. Het wordt een steeds belangrijker opgave om de potentiële talenten te herkennen, erkennen en benutten. Op dit moment worden talenten onderbenut, zeker van jongeren op achterstandsscholen en daarnaast ook van volwassenen die hun kennis en kunde tijdens de loopbaan nauwelijks weten uit te breiden. Het gaat natuurlijk om talenten die de economie nodig heeft, maar ook om talenten die de sociale infrastructuur nodig heeft. De focus zou bij meerdere partijen moeten liggen op een jacht naar talenten (betrokkenen zelf, hun omgeving, werkgevers, onderwijs, en ook welzijn) maar in de werkelijkheid voelen te weinig zich hier mede-verantwoordelijk voor.

Juist omdat bij sociale innovatie vele partijen, vaak al opererend op bovenlokaal niveau, betrokken moeten worden om tot een succesvol resultaat te komen is de regionale schaal bij uitstek geschikt om dit te organiseren.

Op dit moment is het sociale domein evenwel een van de minst efficiënt en minst effectief georganiseerde sectoren in de samenleving. Er liggen urgente vraagstukken en hier rust dus een niet mis te verstane opgave op de schouders van de provincie. Niet als primaire drager, maar wel als cruciale factor om het proces op gang brengen. In onze ogen gaat het hier vooral om het zoeken en implementeren van innovatieve wijzen van samenwerking. Op dit punt kan Brabant, als provincie waar samenwerken in het bloed zit, het verschil maken.

Wij doen een dringende oproep:

- Richt je als provincie op drie sociale opgaven: bindkracht, zorgkracht en talentenjacht
- Stel je als provincie op als initiator en procesbegeleider. Subsidieer niet anderen, maar subsidieer de beweging en draag medeverantwoordelijkheid voor het eindresultaat.
- Ban het verkokerde denken uit, brengt een integrale werkwijze tot stand, binnen de eigen organisatie, en binnen 'holdings van relevante partners' rondom de drie maatschappelijke opgaven.
- Zie het sociale domein niet als een opzichzelfstaand domein, maar verbind de sociale factor onlosmakelijk aan andere domeinen.

4. nieuwe bereikbaarheid

Naast het innovatieve vermogen vormt bereikbaarheid een van de bepalende factoren achter een succesvolle regionale economie. Dat geldt eens te meer voor een internationaal georiënteerde regio als Brabant, met haar sterke logistieke sector, strategisch gelegen tussen de havens van de Rijn-Schelde Delta en het Europese achterland en met een bedrijfsleven dat voor een belangrijk deel mondiaal opereert. Als de tekenen ons niet bedriegen gaan we een verdubbeling van de vervoersstromen tegemoet. Dat vereist slimmer en multimodaal vervoeren, vanuit strategisch gelegen bedrijvenlocaties. Maar bereikbaarheid omvat vandaag de dag veel meer dan het reizen van en naar een regio, zowel van mensen als van goederen. Ook de bereikbaarheid binnen de regio is van belang, niet alleen als onderdeel van de kwaliteit van de leefomgeving (zie verderop), maar ook als middel om de regionale economische wisselwerking en sociale samenhang te stimuleren. Van belang daarbij is de uitdaging van een verdergaande verduurzaming. Regelmatig, frequent, betrouwbaar en toegankelijk openbaar vervoer tussen de sociale en economische hotspots van Brabant in de vorm van een metroachtig lightrailnet verdient de voorkeur, én om de doorgaande wegen te ontlasten én om het gebruik van hulpbronnen en de uitstoot van schadelijke stoffen te verminderen. Bovendien zou de regio moeten inzetten op een verdergaande elektrificering van de resterende automobiliteit, zowel om strategisch-economische als om energiestrategische en ecologische redenen. En dat liefst zoveel mogelijk in de vorm van slimme leenauto-systemen, om zo de hoeveelheid blik op straat binnen de perken te houden. Tenslotte is er nog de uitdaging van een verdere revitalisering van de Brabantse waterwegen als alternatieve vervoersstroom, zoals van bioreststoffen richting centrale vergisters en vergassers.

Maar 'nieuwe bereikbaarheid' staat voor meer. Wil je het echt integraal en slim doen, dan moet fysieke mobiliteit, zowel van spullen als van mensen, in samenhang worden gezien met communicatieve mobiliteit. Juist in een informationele regio als de onze, met zijn sterke traditie in de high tech, liggen daar kansen. In onderlinge samenhang kunnen nieuwe woon-, werk-, zorg-, educatie- en recreatie landschappen ontstaan waarin fysieke en communicatieve vormen van bereikbaarheid zijn ontkoppeld, om ze vervolgens op nieuwe manieren met elkaar in verband te brengen. Telewerken vormt daar de meest simpele uiting van, maar tal van interactieve communicatiekanalen maken totaal andere combinaties mogelijk van fysieke en communicatieve bereikbaarheid. Enerzijds kan die communicatieve mobiliteit fysieke mobiliteit juist versterken, zoals in het geval van evenementen, anderzijds kan ze juist dienen ter vervanging daarvan, zoals bij telewerken.

Daarmee is het thema van 'nieuwe bereikbaarheid' nog niet uitgeput. Informationele technologie zal naar de toekomst toe op tal van manieren vormen van mobiliteit gaan verfijnen en beïnvloeden. Rekeningrijden is daar slechts één uiting daarvan. Via allerlei vormen van sensortechnologie is tracking en tracing inmiddels zijn weg aan het vinden naar de logistieke, de energie en de watersector om op al die terreinen veel slimmere en zelfregulerende vormen van procesmanagement toe te staan. Hier doemt een beeld op van een landschap waarin thema's van logistiek en bereikbaarheid over een veel breder domein met elkaar worden geïntegreerd. Juist in Brabant met zijn combinatie van dienstverlening, logistiek en high tech dient zich een proeftuin aan voor het experimenteren met een verdere verduurzaming van bereikbaarheid. Brabant moet kortom de ambitie op zich nemen om bereikbaarheid meer integraal te benaderen en zodoende een van de

best bereikbare want informatierijke regio's van Europa te worden, zowel voor mensen van buiten als van binnen de regio. Dat is niet alleen aantrekkelijk voor een innovatieve economie en voor het stimuleren van micronationals, het is bovendien op tal van manieren aantrekkelijk voor de eigen bewoners, jong en oud, versterkt het regionale-stedelijke klimaat en draagt bij aan de energietransitie.

Dat hier een kerntaak ligt voor de provinciale overheid zal duidelijk zijn. Uiteraard moet actief worden ingespeeld op aanwezige expertise bij bedrijven en andere stakeholders, de provincie heeft daar zelf onvoldoende expertise voor in huis. Maar hier is een derde partij nodig, een regionale liaison officer, die in ieder geval de verantwoordelijkheid op zich neemt om het regionale speelveld bij elkaar te brengen. Richt een holding op waarbinnen bedrijven, overheden en kennisinstellingen gezamenlijk gaan werken aan de agenda van de nieuwe bereikbaarheid.

5. kwaliteit van de leefomgeving

In de context van een stijgende welvaart, een toenemende mobiliteit en een verdichte communicatie wordt de kwaliteit van de leefomgeving van toenemend belang. Hierbij gaat het niet alleen om de aantrekkingskracht van regio's voor hoogwaardige arbeidskrachten en investeringskapitaal van buiten. Uiteindelijk kunnen regio's zich alleen duurzaam ontwikkelen wanneer ze kunnen voortbouwen op een leefomgeving waarmee ook bewoners zelf zich in positieve zin identificeren. Voelen bewoners zich oprecht betrokken bij hun regio? Is er sprake van trots en tevredenheid? Wil men het voor elkaar opnemen? De kwaliteit van de leefomgeving niet louter als meekoppelend belang, maar ook als eigenstandige waarde.

Bij die betrokkenheid zijn verschillende dimensies van belang, zo blijkt uit onderzoek. Bovenaan staat vaak de behoefte aan voldoende hoogwaardige werkgelegenheid. Bovendien is een veilige leefomgeving van belang zodat mensen zich met een gerust hart in de publieke ruimte kunnen begeven. Daarnaast staan voldoende natuur en landschap van een goede kwaliteit met goed in dat landschap ingepaste recreatieve en toeristische voorzieningen hoog op de lijst. Respectvol omgaan met het historische erfgoed is volgens veel onderzoek ook van belang. Liever oude historische gebouwen renoveren dan nieuwbouw plegen. Bedrijventerreinen zouden zoveel mogelijk moeten worden samengevoegd en wanneer het gaat om het beheer van het water houden we meer van een verbreding van rivieren dan van een verhoging van dijken. Bereikbaarheid is een thema dat vaak wordt genoemd, maar ook voorzieningen op het vlak van zorg, cultuur en onderwijs zijn van belang. Thema's die verband houden met klimaatveranderingen, waterveiligheid of demografische ontwikkelingen zijn, hoewel relevant, abstracter en staan vaak wat verder van ons af.

Het thema van de kwaliteit van de leefomgeving raakt zo gezien aan een veelheid van dimensies; economische, ecologische, sociaal-culturele en ruimtelijke. Van belang is dat de basiskwaliteiten op die punten in orde zijn, maar ook dat er een goede balans is tussen de dimensies onderling, zoals tussen economie en ecologie, maar ook tussen de ecologie en het sociale. De opgave op dat vlak is om te bezien hoe we functies slimmer met elkaar kunnen doen schakelen; hoe creëren we ruimtelijke milieus waarin economische, ecologische en sociaal-culturele functies zich zo optimaal mogelijk in relatie tot elkaar kunnen ontwikkelen? Hoe maken we sterke verbanden tussen stad en

land, zonder dat de contrasten daartussen afnemen; hoe zorgen we ervoor dat de energietransitie ook leidt tot een versterking van de aantrekkelijkheid van het landschap, in plaats van tot een nieuw industrieel landschap van zonnepanelen en windmolens, hoe verweven we een robuuste samenhangende ecologische hoofdstructuur met een levenskrachtige landbouw, hoe zorgen we voor een goede schakeling tussen een fijnmazig openbaar vervoerssysteem en een optimale spreiding van woon-, werk en leefgebieden?

Aan de orde is dus de ambitie om functies, zoals op het vlak van veiligheid, werkgelegenheid, wonen, zorg, onderwijs, natuur en recreatie, cultuur en bereikbaarheid, slimmer onderling te verbinden ten behoeve van een divers en aantrekkelijk landschap van stad en land, dat aansluit bij het onderscheidende verhaal van Brabant. Brabant als dé plek (in Nederland), waar duurzaam, want zorgvuldig, wordt omgesprongen met de onderlinge kwaliteiten.

Daarbij moet met name aandacht bestaan voor (1) de kwaliteit van water, lucht en bodem (2) de spreiding van voorzieningen, mede in verband met de regionale differentiatie in groei en krimp (3) de verdere versterking van natuur en landschap in een duurzame relatie tot met name de landbouw en recreatie en toerisme (4) de versterking van het eigen karakter van dorpse en stedelijke milieus (5) de multifunctionele herstructurering van monofunctionele locaties (woonwijken, bedrijventerreinen, agrarische bebouwing, religieus erfgoed, etc).

Dit is een opgave die zich niet houdt aan administratieve grenzen. Het efficiënter verknopen van verbanden vraagt om een regionale aanpak, waarbij per samenstel van opgaven de schaal kan variëren. Vanuit de bestuurlijke kaders impliceert dit schakelen tussen de schalen, in samenspraak met relevante maatschappelijke actoren. Niettemin impliceert dit een regionale probleemeigenaar die zich als derde partij verantwoordelijk weet voor het regionale schaalniveau, om van daaruit maatschappelijke partijen in positie te brengen. Hier ligt een verantwoordelijkheid voor de provincie, niet om op alle dossiers zelf te regie te voeren; dat kan, afhankelijk van het onderwerp, ook worden overgelaten aan andere coalities van actoren, maar om op dossiers in ieder geval de regie te organiseren en ervoor te zorgen dat het regionale schaalniveau voldoende in beeld komt/blijft.

Ten slotte: De blik op uitvoering

Een slimme economie, nieuwe bereikbaarheid, sociale vernieuwing, de energietransitie, kwaliteit van de leefomgeving, het zijn thema's die stuk voor stuk hun eigen integrerende samenhang hebben. Die samenhang overstijgt sectoren. Als iets onze benadering kenmerkt dan is het wel dat deze wil breken met een verticale, sectorale benadering, om juist vanuit de dynamiek van maatschappelijke processen te komen tot een meer horizontale aanpak. Sociale vernieuwing vooronderstelt zoeken naar waardevermeerderende dwarsverbanden tussen zorg, economie, onderwijs, ruimtelijke ordening. Een belangrijk deel van de hardnekkige problemen speelt zich vandaag de dag juist af rond de grensvlakken tussen sectoren, of het nu gaat om de jeudzorg, de uitval uit het onderwijs, de energietransitie, de ruimtelijke verrommeling, een meer duurzame landbouw. Ontkokering impliceert daarbij niet zoeken naar nieuwe kokers, ontkokering impliceert zoeken naar werkvormen die in staat stellen om vanuit organisatorische kaders te komen tot meer

dynamische, want resultaatgerichte vormen van samenwerking. Het impliceert een andere vorm van sturing; niet van binnen naar buiten, maar van buiten naar binnen. Het is meestentijds niet een kwestie van taken laten vallen, maar van taken anders en daardoor effectiever organiseren. De ambitie moet zijn om in lijn met de inhoudelijke thema's zoals wij die hebben onderscheiden het Brabantse provinciale bestuur klaar te maken voor de 21^e eeuw. Zonder modern provinciaal bestuur gaat het niet lukken, worden ambities gesmoord in bestuurlijke drukte, raakt Brabant achter.

Hoe stellen wij ons dat moderne provinciale bestuur voor? Lean en mean. Het zal veel meer aankomen op het met partners helder identificeren van opgaven om de oplossing daarvan vervolgens in de vorm van holdings buiten te zetten. De holdings vormen de schakel tussen de provinciale agenda en de regionale samenwerkingsverbanden van gemeenten, maatschappelijke en onderwijsinstellingen, burgerorganisaties en bedrijfsleven. Wettelijke taken en projectprogramma's worden helder gescheiden (en vanuit die scheiding verbonden). Er wordt geïnvesteerd in goed opdrachtgeverschap, in combinatie met veerkracht én continuïteit. Er wordt gestuurd volgens het model van een lerende organisatie, in plaats van volgens het accountancymodel, interactief in plaats van lineair, van buiten naar binnen in plaats van binnen naar buiten, faciliterend in plaats van sturend, vanuit opgaven in plaats van plannen; voorbij de potjescultuur.

Modern provinciaal bestuur?

Dan denk je aan Brabant.

Leo Dubbeldam, SER Brabant

Erna Hooghiemstra, PON

Hans Mommaas, Telos

Jan Pelle, BOM